

SLOVO OBRAZ ROKENROL

DAVID HRBEK

ROZHOVORY

KNIHA ZLIN

Slovo, obraz, rokenrol

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

☰ KNIHA ZLIN

David Hrbek

Slovo, obraz, rokenrol – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

walt

**SLOVO
OBRAZ
ROKENROL**

DAVID HRBEK

OBSAH

- 9** **Úvodem**
David Hrbek
- 15** **Předmluva**
Pavel Klusák
- 20** **Mike McCartney**
Dobré umění vás vždycky zastaví
- 34** **Klaus Voormann**
Když vidím hudbu, tak zavírám oči
- 58** **Tommy Emmanuel**
Vyprávím příběhy beze slov
- 70** **Václav Havel a Lou Reed**
Hrdinou ve světě bez hrdinů
- 94** **Suzanne Vega**
Obřad všedního dne
- 122** **Michael Nyman**
Klavír je pro mě něco jako žena
- 140** **Oliviero Toscani**
Musíte být středem světa

ÚVODEM

Tato kniha přináší sedm rozhovorů s osmi umělci. Na začátku každého interview stála zvědavost, jakým způsobem myslí, jak přistupují k tvorbě, jak probíhá tvůrčí proces, odkud se bere potřeba něco za sebe sdělit, kde leží hranice mezi ryze privátním a uměleckým vyjádřením a co všechno je ukryto za hledáním nejpřesnějšího tvaru. Když se bavíte s kýmkoli o profesi, kterou vykonává, téměř vždy zároveň mluví i o sobě. Dvojnásob to platí o umělcích. O těch poctivých, pro něž umění není synonymem obživy, ale pro které je to skutečná snaha se něčeho podstatného dobat. A to i za cenu, že budou muset alespoň na chvíli (anebo už napořád) opustit svou bezpečnou zónu.

Některé rozhovory byly vedeny v intimitě mezi čtyřma očima, často v domovském či aspoň domáckém prostředí umělců (Klaus Voormann, Suzanne Vega, Oliviero Toscani), jiné před publikem v rámci pořadu Scénické rozhovory ve Švandově divadle (Mike McCartney, Tommy Emmanuel, Václav Havel a Lou Reed, Michael Nyman). Všechny ale spojuje upřímná snaha dospět v průběhu povídání k něčemu většímu než jen k povrchním bonmotům. Se dvěma umělci (Klaus Voormann, Suzanne Vega) jsme v rozhovoru pokračovali při opakovaných přátelských setkáních a záběr témat se tak přirozeně rozšiřoval.

Každý ze zpovídaných je výrazná osobnost s různou energií. Bezstarostným a velmi vstřícným dojmem působil Mike McCartney, který svou první odpověď na pozvání začal slovy – teď parafrázuji: Pokud tématem nebudou jenom Beatles a náš rozhovor budeme chápat jako záminku k tomu, abychom se poznali, pak rád přijedu. A v tomto odlehčeném a zároveň seriózním duchu se celý rozhovor odehrával.

Klaus Voormann si pro rozhovor vybral útulnou místnost ve fotoateliéru svého mnichovského kamaráda. Podruhé už to bylo v jeho bytě, kde jsme společně vybírali fotografie pro rozhovor ve Švandově divadle, a posléze jsme se viděli ještě párkrát v Praze. Na horní polici své domácí knihovny měl vystavené dvě ceny Grammy, ony dva gramofonky. Jeden z nich měl utrženou troubu, ten druhý štítek. Vesele pokrčil rameny a řekl: Dal jsem je dětem na hraní.

Psaná podoba rozhovoru s Tommym Emmanuelem se papíru neustále vzpírala. Interview s ním probíhalo před diváky a Tommy byl plný energie, která se přenášela na všechny přítomné. Poprvé jsem přestal mít ostych a hned po úvodní odpovědi jsem odložil sluchátka se simultánním tlumočením. Takový pocit důvěry vzbuzoval od samotného začátku. Kupodivu přepisem do podoby otázka-odpověď se Tommyho vyzařování značně oslabilo. Emoce ale začaly na papíře ožívat ve chvíli, kdy jsem při zpracování opustil klasickou formu rozhovoru a jednotlivé odpovědi slil do členěných monologů. Energie toho večera se stala hlavním vodítkem při zpracování textu.

Lou Reed a Václav Havel. O tomto večeru a o dnech, které mu předcházely, by se dala napsat celá kniha. Pro tuto

chvíli se omezím na konstatování, že to byl zážitek doslova nezapomenutelný. Ve všech ohledech. Osobnosti obou charakterizuje tato situace: Probíhá zkouška mikroportů a odposlechů. Poté přijde na řadu zvuková zkouška Lou Reeda s kapelou The Velvet Underground Revival. Václav Havel, který měl být tou dobou na rehabilitaci s nohou a je na něm vidět, že přemáhá bolest, mi říká mezi čtyřma očima: Lou je známý svým, řekněme, perfekcionismem; já si tady teď sednu do první řady, a kdyby hrozilo, že dojde k něčemu nečekanému, tak hned zasáhnu.

První setkání se Suzanne Vega, z něhož vznikl základ předkládaného rozhovoru, mohlo skončit fiaskem. Suzanne dorazila s téměř dvouhodinovým zpožděním, protože ji na poslední chvíli oslovila k rozhovoru rakouská televize. Na naši schůzku přišla hladová, a tudíž nervózní. Navíc jí byla zima. S výrazem pokerového hráče řekla: Dvacet minut. Měl to být hlavní rozhovor na několik stran. Po pár minutách se něco zlomilo, jeden konkrétní okamžik a v tu ránu nabralo povídání úplně jiný kurz, jinou energii, úplně odlišnou chemii. Další rok jsme v rozhovoru pokračovali ve Švandově divadle a od té doby skoro každé léto, když hraje v Čechách nebo poblíž v Evropě, příležitostně na diktafon načatý vídeňský rozhovor dál rozvíjíme. Jenom tak, protože se nám oběma chce.

Michael Nyman. Přijel do divadla přímo z letiště. Unavený. Hned další den ho čekal velký koncert. Někdy se dopředu nedá uhadnout ani po několika minutách (zdvořilostního) rozhovoru v zákulisí, jak se bude host projevovat přímo na pódiu. V tomto případě to ze začátku byla britská rezervovanost. Ale když pak začal na výzvu hrát z partitury

ústřední skladbu k filmu *Piano*, kterou napsal, a já mu notový zápis přidržoval, protože se mu neustále ohýbal, dostal rozhovor úplně jiný šmrnc. A bylo to fascinující vyprávění. I takzvané vážné skladby mohou být rokenrol – zejména když je složí, když je hraje a vykládá o nich právě Michael Nyman.

Rozhovor s Olivierem Toscanim se odehrál na jeho farmě v Toskánsku. Den před odjezdem poslala jeho asistentka e-mail, že na dobu našeho interview je nahlášena odstávka proudu, tak aby se s tím počítalo kvůli bateriím do diktafonu. Oliviero Toscani je otrávený, nevrlý a zpocený, protože důsledkem plánovaného výpadku nefunguje klimatizace. V knize *Reklama je navoněná zdechlina* říká, jak jsou pro něj důležité rodinné fotografie. Po zkušenosti se Suzanne Vega vím, že na začátek je dobré klást rozehřívací otázky. Pokládám nekonfliktní dotaz právě na rodinná alba. Odpověď je v přímém protikladu s tím, co jsem se dočetl. V podobném duchu se odehrává několik dalších minut. Pak se zeptá: Odkud jste? Z Prahy. A co tady budete ještě dělat? Nic, jedeme zpátky. Tak jste tady poblíž měli práci včera? Ne, říkáme s fotografem. Toscani zpozorní: Vy jste přijeli jenom kvůli mně? Dáte si kafe? A chcete vidět moji poslední volnou tvorbu? A rozhovor začíná nanovo a tentokrát s naprosto jiným Olivierem Toscanim. Mluví sice důrazně, ale v jeho tónu jsou patrné i stopy nadhledu. Nakonec, když už se loučíme, říká, počkejte ještě, a za chvíli přináší dvě lahve olivového oleje, který na ranči vyrábí pro vlastní potřebu.

Na závěr bych moc rád poděkoval Švandovu divadlu, které mi tyto rozhovory od roku 2003 umožňuje, a Karlu Hvizďalovi, který stál u zrodu knihy, když mi po přečtení

interview s Václavem Havlem a Lou Reedem doporučil doplnit tento rozhovor o další podobně laděné a vydat je knižně.

David Hrbek

PŘEDMLUVA

Rozhovor se anglicky řekne mezipohled. Interview, interview, to jsou vzájemné pohledy jednoho na druhého, a pak je tam ještě to *mezi*, napětí mezi zpovídaným a zpovědníkem. To je radostné riziko každého skutečného rozhovoru, který se odehrává v živé situaci: odhaluje se nejen „slavný před mikrofonom“, ale i autor, který obnažuje svoje myšlení a návyky. V tom smyslu je tahle kniha i o Davidu Hrbkovi. Vlastně toho skrze vedení rozhovorů na sebe prazrazuje ažaž.

Čtu tenhle soubor jako ponor do popkulturního živlu, který od padesátých let proměnil nejdřív angloamerickou společnost a pak zbytek světa: rokenrolu neodolali nikde, ať už máme na mysli odvážanou muziku, nebo životní pocit. Československo ví hodně o osvobozujícím omámení, které s sebou přinesla hudba svůdného rytmu, tanec jako zjevená radost a touha – a také vyslovení nového nároku, aby kultura teenagerů a mladých lidí měla svoje místo na slunci. Dlouho jsme mohli mít pocit, že tahle epocha bude trvat věčně: pro nezměrnou popularitu, kterou rockovým a popovým hvězdám pomáhal živit bohatý nahrávací průmysl.

Ale s devadesátými roky začalo všechno odeznívat: hudba nasákla reflexí medializovaného a digitalizovaného světa,

což odsunulo rock na vedlejší kolej; potom internet podsekl gramoprůmyslu jeho zdánlivě neotřesitelnou pozici a ukončil jednu éru. Když se pak přidala neúprosná ruka času a začali odcházet lidé jako Lou Reed, kteří byli pro několik generací básnickými, rockově fyzickými, vpravdě mystickými průvodci, uvědomili jsme si, že nic není nesmrtelné. Ani opojná a proměňující popkultura dvacátého století. Ten svět se stal křehčím, začal se rozplývat a mizet. Stal se vzácnějším. A otevřel se prostor pro knihy, jako je tahle.

David Hrbek mluví s lidmi, kteří „byli při tom“ a vydávají svědectví. Ať už to jsou velcí autoři, nebo méně nápadné postavy, mají jedno společné: bystře vnímají scénu, umějí zaostřit na detail a vyvést historku až k obecnému přesahu. Mimochodem, právě jsme popsali typickou textařskou metodu Suzanne Vega – písničkářky, se kterou David Hrbek díky opakovaným setkáním doplaval v dialozích nejvíc na hloubku.

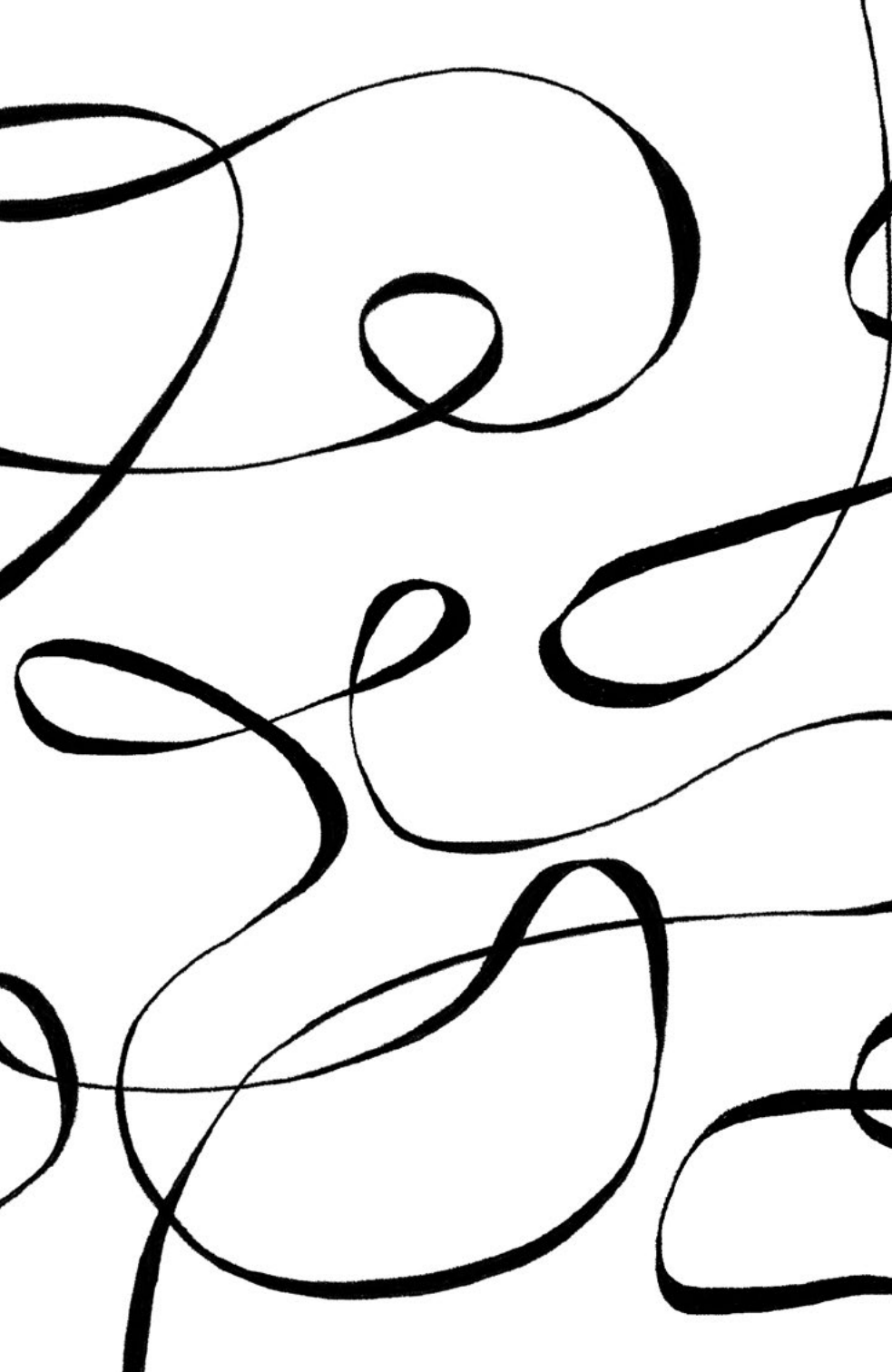
Nyman, Toscani a další se v hovoru dělí nejen o svou zkušenost, ale i o vnitřní svět. Dnes, kdy se za dvacátým stoletím ohlížíme a zjišťujeme, co jsme to tehdy žili, jsou takové výpovědi nesmírně cenné. Když jsme v tom tehdy vězeli, neměli jsme odstup: jak jsme mohli pořádně vidět pravou roli osobností, jedinečných povah, narcismu i skromnosti, ambicí i empatie, mechanismů byznysu i vnitřního tahu tvorby, náhod a synchronicit?

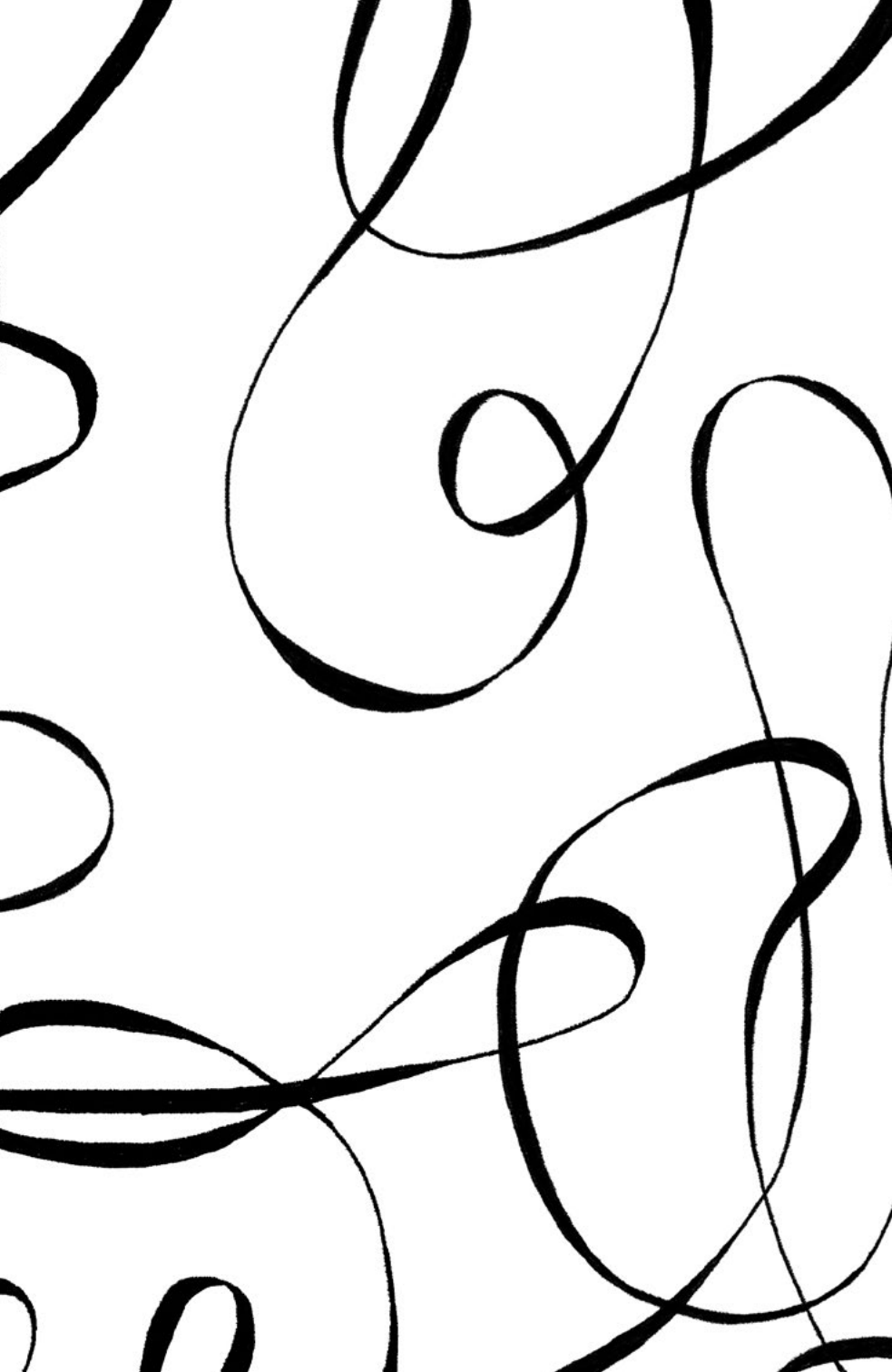
Nyní, i skrze tuhle knížku, dochází k takzvané reevaluaci dvacátého století a toho, co se v něm semlelo. Reevaluace, to je nové hodnocení. Osobně nikdy nepřehodnotím těsný vztah k deskám *Revolver*, *Songs For Drella* nebo *Nine*

Objects of Desire, o kterých je v následujících rozhovorech řeč. Ale odhalení scény nám pomáhá nově vidět, z čeho globálně slavná hudba vyrůstala, co se odehrávalo kolem ikon, které se pak distribuovaly ve velkém jakoby bez kontextu. Ale teprve kontext, rozšíření záběru, dělá celý jejich příběh pravdivým.

Neodpustím si tip, který bych nejraději nařídil povinně. Otevřete si ke čtení YouTube nebo Spotify, využijte toho, že hudba je dnes na dosah ruky, a vytvořte si ke čtení soundtrack. Pusťte si anglický skiffle, jak o něm mluví Mike McCartney, třeba track *Rock Island Line* od Lonnieho Donagana. Objevte neodolatelnou a přitom neznámou kapelu Scaffold, se kterou „druhý McCartney“ dobyl hitparádu písní o McCartneyovic tetičce *Lily The Pink* (Paul pár let po něm zvětšil strýčka v hitu *Uncle Albert / Admiral Halsey*). Je-li řeč o Jimim Hendrixovi v osmašedesátém, pusťte si jeho tehdejší album *Electric Ladyland*. A tak dále. S Klausem Voormannem můžete poslouchat nejen indické *Within You Without You*, které George Harrison vymyslel u jeho harmonia, ale i Klausovo hraní s Johnem Lennonem, Randyem Newmanem, Harrym Nilssonem, Carly Simonovou. Prověřte, jestli vás *What I'd Say* od Raye Charlese fascinuje právě tak jako Lou Reeda. Připomeňte si *Tom's Diner*, *Luka* nebo *Caramel* od Suzanne Vega, osvěžte si soundtracky Michela Nymana k oscarovému *Pianu* i k artistní dekadenci filmů Petera Greenawaye. Otevřené brány k hudbě a k vaší vlastní zkušenosti s ní jsou šance, kterou je třeba nepřeslechnout.

Pavel Klusák

PETER MICHAEL MCCARTNEY

(1944)

Fotograf a hudebník původem z Liverpoolu. V době, kdy naplno vypukla beatlemánie, začal používat pseudonym Mike McGear a založil spolu s básníkem Rogerem McGoughem a Johnem Gormanem kabaretní, poeticko-hudební uskupení Scaffold. Z několika jejich písní se staly celonárodní hity, především *Lily the Pink*, která se na Vánoce 1968 umístila v čele hitparády a Scaffold za ni získali Zlatou desku. Pod jménem McGear vydal dvě sólová alba, s nimiž mu pomáhal jeho bratr Paul McCartney. Objevila se na nich řada známých jmen, jako je Elton John, John Mayall, Jimi Hendrix nebo členové skupiny Wings Paula McCartneyho. V 80. letech 20. st. ukončil Mike McGear hudební kariéru a vrátil se ke svému rodnému příjmení. Fotografování nikdy neopustil. V roce 2005 představil kolekci svých fotografií nazvanou *Mike McCartney's Liverpool Life*. O několik let nato mu vyšla fotografická publikace *Live 8* ze zákulisí stejnojmenného benefičního koncertu. Byl ředitelem projektu Liverpool – Evropské hlavní město kultury 2008.

Dobré umění vás vždycky zastaví

Mike McCartney

Jak si vysvětlujete fakt, že tolik výborných kapel, které v celosvětovém měřítku ovlivnily rockovou hudbu, vzniklo právě v Liverpoolu?

Na jedné straně byly dobré a originální, ale taky to byla klika, protože, jak se říká, bylo to ve správný čas na správném místě. A důležitou roli sehrála velká bída. Neměli jsme co ztratit, tak proč něco nezkusit? Začali jsme u skiffu. Místo bicích valcha, na kterou se hrálo v náprstcích, místo basy dřevěná bedýnka, na niž jsme připevnili struny, a tak jsme měli ty nejlevnější kytary, jaké si vůbec umíte představit. A kapela byla na světě, tu mohl mít každý. Takhle v Londýně koncem sedmdesátek začínal punk. Nemusel jste umět na něco hrát, stačilo křičet. Čím víc vás bylo slyšet, tím jste byl úspěšnější, v tom si byly začátky rokenrolu a punku velice blízko. Naše generační revolta, bída a invence nás dostrkaly k umění, k fotografii a k hudbě. Poslouchali jsme veškerou dobrou muziku – Buddyho Hollyho, Everley Brothers, Elvise Presleyho, Jerryho Lee Lewise, Little Richarda, Chucka Berryho. Slyšet jejich hlasy, to byla extáze. K tomu jsme my přidali trochu našeho pověstného liverpoolského humoru a vyplkli lidem, vlastně světu, ano, světu jsme vyplkli něco, co nikdy předtím neslyšel. Bylo to nové a nabitě energií. Vznikala spousta skvělých klubů, jenom namátkou *Cavern Club*, *The Iron Door*, *Everyman* nebo *Hope Hall*, kde jsem začínal svoji komediantskou kariéru se Scaffold.

Na co jste hrál?

S bráchou jsme se učili na klavír. Tatínek nám přes nedostatek peněz platil lekce u mladého učitele, který se nám opravdu věnoval, ale nudilo nás to jeho věčný „procvičování dělá mistra“. Navíc se blížilo léto: Ahoj, Paule a Miku, půjdete ven? – Sorry, léto, musíme cvičit. Nakonec jsme oba klavíru dočasně nechali. Ovšem někdy v druhé půlce padesátých, co jsme v Liverpoolu viděli hrát Lonnieho Donegana, zatoužil Paul po kytáře. Tátu nemusel dvakrát přemlouvat. Postupně se z kytary stala Paulova vášeň. Brácha díky ní zabloudiv do úplně jiného světa, zvláště po matčině smrti. V té době nemělo smysl na něj mluvit. Bral si ji i na záchod. Já si tehdy pokecal líp se zdí v pokoji. Začal jsem se učit na bubny a chtěl jsem umět výborně na bendžo. Jenomže jsem musel obojího brzo nechat, protože jsem si na skautském táboře zlomil ruku, a to tak nešťastně, že mi komplikovaná zlomenina poškodila nervy v levé ruce. Vůbec jsem ji necítil, byla jak leklá ryba, úplně ochrnutá. Dodnes ji mám chladnější než pravou. Od té doby na nic nehraju.

Předpokládám správně, že jste si jméno změnil kvůli bratrovi?

Kdo si neprožil beatlemánii, vůbec si neumí představit tu elektrizující a euforickou atmosféru. Najednou, skoro ze dne na den, jsem přestal být Mike a pro všechny jsem byl jenom mladší bratr Beatla Paula McCartneyho. Bylo to něco podobného jako být manželem dcery britské královny. Abych si uchoval trochu důstojnosti a zároveň neparazitoval na bráchově slávě, rozhodl jsem se pro pseudonym. Byl jsem zatvrzelej mladej muž. Vždycky jsem byl tvrdohlavej.